

Տարեկան 10 րուբլի, վեց ամիս 6 րուբլի, երեք ամիս 3 ր. 50 կ., ամիս 1 ր. 50 կ., հատուկ 5 կոպեկ:
Բաժանորդ. գրքում են թիֆլիսյան միջնադպրոցի:

Խմբագրութեան անունով: Издатель. Редакция «Нор-Даръ»
Կամ This. Rédaction «Nor-Dar».

Խմբագրատունը բաց է ամեն օր (բացի տոն օրերից) ժամը 9-ից մինչև 2-ը: Յայտարարութիւնները ընդունուում են ամեն լեզուներով:
Յայտարարութիւնները բաժին 2 կ., ընդամենը համար կրկնապատկի:

ԲՈՎԱՆԴԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ք ո ռ ի կ ո ռ. — Լուրեր:
Թ Ղ Թ ա կ ց ու թ ի լ ի ն ի ղ. — Բէկկար-
քեանդ: Նամակ Հնդկաստանից.— Բա-
զուկար:
Ք ա ղ ա ք ա կ ա ն. — Լուրեր:
«Նոր-Գար»-ի հեռագրերի:
Յ ա յ տ ա ր ա ու թ ի լ ի ն ի ղ. —
Բ ա ն ա ս ի ղ ա կ ա ն. — Մի չեմ
պատմութիւնը (շարուն.):

ՔՐՈՆԻԿՈՆ

Այս օրերումս վախճանուեցաւ թիֆ-
լիսում վաճառական և պատուաւոր
քաղաքացի Մովսէս Յովսէփեան ին-
քիւզանը և թաղուեցաւ մարտի 27-ին:
Հանգուցեալը միտքէն առանձին գոր-
ծով կամ ազգէն արած նուէրներով
իրեն յայտնի չէր կացուցել և անսպաս
մեռնելով, չէր կարողացել հակառակ
իր գիտաւորութեան կտակ գրել, բայց
կրել հայ մարդ, բարի, քաղցր և
օգտակար մարդ էր և որտեղ կարո-
ղանում էր օգնում էր. իրեն վաճառա-
կան ուղղամիտ էր, ճիշդ էր և իւր
խօսքի տեր մարդ էր. նա, ինչպէս ա-
սում են, իւր նամուսը համար մեռնող
էր ինքը խօսքի տէր և ճիշդ լինելով,
հանգուցեալը պահանջում էր, որ ի-
րեն հետ գործ ունեցողն էլ այդպէս
լինի:

Թէպէտ 75 ձմեռ տեսել էր Մով-
սէս ինքնեանը, բայց շատ երեսու-
սարդներից աւելի աշխույժ ունէր. նրա
դէմքը և բարի աչքերը դուրեկան
էին, հետը խօսողը ամենեւին չէր
մտածում, թէ մի ծերունու հետ է
խօսում:
Հանգուցեալը լրագրութեան և երկ-
րի լուսաւորութեան գործին անուղ-
ղակ աջակից էր, բնորոշ շատ լրա-
գիրներին, դպրոցներին և դանազան
հաստատութիւններին նա էր թուղթ
մատակարարողը:

Հանգուցեալի մահով «Նոր-Գար»-ը
բաւական չէր կորուստ ունէր: «Նոր-Գար»
ընդարձակ վարի ունէր հանգուցեալի

մօտ, այնպէս որ, եթէ խմբագրութեան
ծառան անգամ գնար և բերանացի
թուղթ խնդրէր, կը հաւատար և հար-
կաւոր քանակութեամբ թուղթն իս-
կոյն կատարէր:

Հանգուցեալը ճշդութեամբ և բարե-
խղճութեամբ այն աստիճանին էր հաս-
նում, որ «Նոր-Գար»-ին հարկաւոր
թուղթը, եթէ ինչ-ինչ պատճառնե-
րից իւր ժամանակին Ռուսիայից տա-
ցուած չէր լինում, նա 5 րուբլիանոց
թղթի փոխանակ 7—8 րուբլիանոց
թուղթը կարում յարմարեցնել էր տա-
րի «Նոր-Գար»-ի մեծութեան և ու-
ղարկում, բայց փողը վերցնում էր
սովորական թղթի գնով:

Մովսէս ինքնեանի մահով հին սե-
րունդը կորցրեց իւր ընտիր, դեռ կին
գանի մնացած ներկայացուցիչներից
մէկին: Լաւ, բարի մարդ էր նա, պա-
տուաւոր վաճառական էր նա, Ափսոս,
որ զոհ գնաց նա բոլորական գիտու-
թեան:

Թէպէտ այս տարի եւրոպական
և ամերիկական երկրներում ձմեռը
խիստ էր և փոթորիկն ու ձիւնը մե-
ծամեծ վնասներ են պատճառել և
շատ տեղերում հաղորդակցութիւնները
կտրել, ինչպէս որ թիֆլիս-կովկա-
սեան ճանապարհի վերայ, բայց թիֆ-
լիսում ձմեռն անցաւ առանց նկա-
տելի ցրտութեան և մի մարդավարի
ձիւն էլ չտեսնար: Այժմ գարունն է-
կել է և թնշ գարուն, թիֆլիսում ար-
դէն շոգեր են լինում: Կիրակի, մար-
տի 27-ին, գինուորական նուազածու-
ները մի խումբ նուազում էր քաղա-
քի յայտնի Մուշտալիկի աղիւնում և
ահագին բազմութիւն խոնոել էր
այնտեղ «մաքուր օդ» ներշնչելու և
զրոյնելու համար: Բայց ով թրքախոս
կամ կուրճիկ ցաւ է ուզում ստանալ,
թող գնայ Մուշտալիկ «մաքուր օդ»
ներշնչելու համար: Ամբողջ աղիւնն
օդը ծածկուած էր սարսափելի փո-
շիով, մարդիկ փոշիք միմեանց լաւ
տեսնել չէին կարող, կանայք փոշիք
մոխրագոյն էին դարձել, հագուստնե-
րը մասին էլ խօսելը աւելորդ է, ջնեք

կարծում, որ մի օր և է անապատում
այնքան փոշի լինել, որքան վայելում
է թիֆլիսի ժողովուրդը, երբ դուրս է
գնում «գրօսնելու» և մաքուր օդ ներ-
շնչելու... Բայց մոռացանք, որ թիֆ-
լիսի հասարակութիւնը գրօսնել և
ընդունել վայելել չգիտէ, այնպէս,
ինչպէս հասկանում են աւելի զարգա-
ցած հասարակութիւնները:

ԱՇՏԱՐԱԿԻՑ. — Աշտարակու ծխա-
կան-եկեղեցական ուսումնարանի պա-
պանութեան համար յատկացած է
և թիւս ուրիշ աղբիւրների, և աշտա-
րակապատկան արօտատեղիք վերցնե-
լիք «չօր-բաշի» անունով հարկը, որ
ամեն տարի տրվում է աճողով: Մար-
տի 15-ին կայացաւ ուսումնարանի հոգա-
բարձուաց նախաձեռնութեամբ, այդ
արօտատեղիքի հետաքրքիր աճողա-
խօսութիւնը. շնայելով որ մինչև 200
ուրբլի տողը կար, բայց արօտատե-
ղիքը մնաց 112 րուբլիով գեղիս ա-
ռաջաւոր իշխաններից վեց անձերի
վերայ: Ասում են, որ այդ արօտատե-
ղիքը այս տարի կը բերեն մինչև 600
րուբլի արդիւնք:

ՂԱՅԱԽԻՑ. — Աբսոր, տաժմանիկը
աշխատանք, բռնաւ և այդ տեսակ
պատժմանքը դադարեցու համար կար-
ծես թէ նշանակութիւն չունին: Ղազա-
խեցին առանց մարդասպանութեան,
գողութեան, հարստահարութեան, ա-
ւաղակութեան և այլ այդպիսի պա-
րսպմունքների չէ կարող, ինչպէս ա-
սում են, մի թիքայ հալալ հաց ու-
տել: Ճշմարտութեամբ ձեռք բերուած
հացը կարծես նրանց համար մի հա-
րամ պատու է, որ երբէք չեն կա-
րող մարսել: Թէպէտ Գանձակի նա-
հանգեական դատարանի այտուի բա-
ժինը մի կողմից առատապէս հնձում
է աւաղակներին, ենթարկելով նրանց
15—20 տարուայ տաժմանակի ար-
կատանքի, բայց մի կողմից նրանց
բարեկամները աշխատում են լրացնել
պակաս մնացածները թիւը:

Թիֆլիսի Կոնստանտինովսկի անդամ,
արժանապատիւ Ներսէս քահանայ Ա-

բովեանցը գալով Ղազութ-Շամշադի-
լի վիճակը մի ինչ-որ գործի քննու-
թեան համար, մարտի 22-ին վերա-
դառնում է Ղազակ, որտեղից միւս օր
առաւօտեան Ռազուի գնացքով գնաց
Թիֆլիս: Հայր Աբովեանի հետ գալիս
են Ղազակ և Շամշադիլի գործակալ
Յովսէփ քահանայ, Մովսէս-գեղի Սա-
հակ քահանայ Ռազուիանցը և Թաթ-
լի գեղի Մովսէս քահանայ Տէր-Մով-
սէսեանը: Մարտի 23-ին Տէր-Ներսէսին
ճանապարհելուց լետոյ, լիշեալ քահա-
նաներն իրենք ևս ճանապարհվում են
իրենց գեղերը: Ճանապարհին, Ղազա-
խից 7 վերստ հեռու, «Գիւղուգ-Գաղ»
կոչուած կրճուտ, երկու գրահարուած
թուրք աւաղակներ կանգնեցնում են
զրանց և պահանջում բոլոր ունեցած-
ները, ջնայելով քահանաների յորդո-
րներին, թուրքերը պահանջում են ան-
պատճառ ի կատար անել իրենց հա-
մանը, հակառակ դէպքում սպառնում
են սպանել: Տեսնելով, որ աղատուե-
լու այլ ևս հնար չկայ, քահանայը
վեր են գալիս ձիւց և բոլոր ունե-
ցածները լանձնում թուրք աւաղակ-
ներին: Միայն Շամշադիլի գործակալ
Տէր-Յովսէփը ճարպիկութեամբ կարո-
ղանում է թաղանթ աւաղակներից
«Որբոց և Այրեաց» օգտին ժողոված
ուժանութիւնը իսկ իւր սեփական ե-
րեսուն րուբլին և մի երկու հարկը բոլ-
րի արժողութիւն ունեցող ձին տալիս է
աւաղակներին: Այնուհետեւ քահանա-
ները գալիս են մեր գաւառապետի
մօտ և եղելութիւնը մի առ մի յայտ-
նում: Գաւառապետը քահանաներին
խօսք է տուել անպատճառ գտնելու
աւաղակներին:

Բէլգիական աշխարհագրական ըն-
կերութեան նախագահ Լէվիչով ձեռ-
նարկել է ճանապարհորդելու Կովկա-
սում, մայրաքաղաքի թիւթերի ասե-
լով, ուսումնական նպատակով: Բէլ-
գիական կաւաճարութիւնը դիմել է
արտաքին գործերի մինիստրութեան,
ինդիկով աշակից լինել այդ ուղե-
ութեան:

ՎԱՍԻԿԱՎԱՅԻՑ մեզ գրում են.—

մըս լինել կենդանի և երջանիկ ապ-
րէր...

Լաւ կըթուլան հետ եղիսարէթը
ունէր և արտաքին գեղեցկութիւնը
բարձր հասակը, մի քիչ գունատ երե-
ւը և սեւ աչքերի միշտ մտածող և
լուրջ հայեացքն այնքան գեղեցիկ
էին և շնորհալի, որ ամեն մի տեսնող
միանգամից նկատում էր նրանում կը-
նոջ արժանիքն և առաւելութիւնը:
Գրա վերայ սէտք է աւելացնել եր-
կար շաղանակաւոր մաղերը և սե-
գանք քաղցածքը, և կը լրանայ ի-
ղիսարէթի արտաքին նկարագիրը: Իսկ
նրա բնաւորութեան մասին կարող եմ
ասել այն, որ նա բարի էր և հեղ-
շա արդէն 17 տարեկան էր:

X.

Գիշեր էր, երկինքը պատած էր բա-
րակ փոխադրանք ամպերով. բոլորակ
արծաթափայլ լուսինն որպէս քողար-
կուած թաղուհի, առաջ էր խաղում
իւր անգոր ճառագայթներից կազմե-
լով գտնադան փոքր ու մեծ շրջան-
ներ երկնակամարում, որոնց ամպերը

Մի քանի անգամ այտուղ խօսուել
է քեզիսի վնասակար սովորութիւնն
վերջացնելու մասին, բայց ամեն ան-
գամ հանդիպել է դժուարութիւնների
և խանգարել է միարանութիւնը:
Վերջերս կրկին սկսուել է դա վերանալ
տեղիս արժ. բարեկարգ Մինաս քահ.
Մերանեանի շնորհիւ, որ վերջերս
պատահած մի նեղեցիկ պատու կնոջ
որդիներին յորդորելով, նրանց համո-
զեց փոխանակ քեզիսի եկեղեցուն և
ուսումնարաններին մի բան նուիրա-
րել: Այդ առաջարկութիւնն ընդունուեց
և այդ մասին արժ. հայրը քաղցրեց
եկեղեցու բնից և այդ քաղցրեց ան-
հետեւ չմնաց. որովհետեւ այս
օրերս պատահած մի ուրիշ նեղեցիկ
համար ևս քեզիս չարուեց, նեղեցիկ
տէքերը պէտք է նորայէս ուսումնա-
րանին և եկեղեցուն մի բան նուիրա-
րեն:

ՍՂԱՄԻՑ գրում են «Կառ.»-ին, որ
Շերակի դաշտերում, երեք դեսնատին
տարածութեան վերայ երևացել են
մուկիսի ձուեր:

ՆՈՐ-ՆԱՄԻՑԻՆԻՑ. — Մեր մէջ կան
շատերը, որոնք շատ անգամ մեծամեծ
խոստումներ են անում, բայց չեն կա-
տարում նրանք՝ երբ կատարելու առի-
թը ներկայանում է: Այդպիսի բաներ
քիչ չեն պատահում և Կովկասում:
Սովորաբար այդպիսի մարդիկ ցանկա-
նում են միայն իրենց անունն լրագ-
րութեան մէջ տեսնել և ձրիապէս
անուն ստանալ հեռաւոր հայրերի մէջ:
Բայց բարեբաղդաբար կան մարդիկ,
որոնք չեն մոռանում իրենց խոստում-
ները: Շատերն օրինակ լաւ կընեն,
թէ ինչպէս ներքին փոխառութեան
ոգոստի ունեցողներ խոստումներ են
անում: Ի՞նչ միայն տանեն օրոմները,
բայց չեն կատարում: Երբ տանում են,
Օրինակներ շատ կան: Բայց կան բա-
ցառութիւններ: Անցեալ տարի օրինակ
պ. Մերալէ ֆանտոսեան Աւագեանցը
շատերի մօտ նոյնպիսի խոստումն էր
արել: Աստուած երեւի նրա խոստումը
լսեց և նա անցեալ տարի տարաւ
8,000 րուբլիանոց մի տոմս, որից ան-

դեղին գոյնի էին խիւում: Խաղաղ էր
ամեն տեղ և հանգիստ, միայն եր-
բեմնապէս լսվում էր շները հաղելու և
ժամանակ առ ժամանակ փողոցնե-
րից անցնող կառքերի կրկնողը:
Մինաս աղայի տան լոյսը վաղուց
մարած էր. բոլորը գնած էին, բայց
նա կամ ծառ քանցողից ապաշխու-
րի դուռը և դուռն եկաւ մի ստուեր՝
ոտքից գրելու սպիտակ հագած և գըլ-
խին էլ մի սեւ քող: Ստուերը գիշերա-
յին լուսութեան մէջ և լուսնի ազատ
լոյսի տակ աւելի նման էր ուրուսկա-
նի. նա առաջ անցաւ, ուղարկութեամբ
նայեց դէպի սլաքաշէր, հետաքրքիր
հայեացք ձգեց չորս կողմը և ծանր
կերպով իջաւ ցած: Կարծէք նա գնա-
լիս լինէր օդի վերայով՝ այնքան ան-
շուշուէր էր. նրա ոտները ամենաշուշու-
նայն անգամ չէին տալիս: Դա մօտե-
ցաւ պարտիզին, նոյնպէս զգուշութեամբ
բաց արեց ցանկապատի դուռը և դե-
մեց ուղիղ դէպի աւագանի: Այդ ա-
ւագանի չորս կողմում մինչև այժմ էլ
շարած մնում են նստարանները: Դա
մօտեցաւ աւագանին և համարեա

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՄԻ ԵՐԻՄԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆՆԸ*)

(Մեր կեանքից)

IX.

Անցել էր 18 տարի: Աղայի տան
տեղում բարձրացած էր երկարկանի
քարաշէն շքեղ մի տուն, առաջը փոք-
րիկ պարտէզով, որտեղ ցանուած էին
զանազան հոտաւէտ ծաղիկներ. պար-
տիկի մէջ տեղում շինուած կար-
մի փոքրիկ աւաղան, որի շուրջը սոսո-
ւում էր քաղաքից բաւական հեռու
գտնուած Շեր-Թափայ կոչուած լեռ-
նից և որտեղ աճում էր կարմրախաչ-
առ. պատգամբում, որ ուղիղ նայում
էր պարտիզին, տեսնվում էր նարնջի
և լիմօնի ծառերը: Այդ տունն աւելի
նման էր մի փոքրիկ պալատի, քան
հասարակ տան: Փանի մի ծառաներ
ամեն առաւօտ մաքրում էին պարտի-
զի ճեմերը և ջրում ծաղիկները:

Այս բոլոր յարմարութիւնների վերայ
պէտք է աւելացնել և այն երկու ոս-
կեգոծ վանդակները, որոնք կան էին
արած պատշգամբից և որոնց միում
բանտարկուած էր վարդի սերահար
սոխակը, իսկ միւսում՝ դեղձանիկը: Ա-
մեն առաւօտ օրնակին վանդակով մի-
մատաղահաս տղայիկ կանաչուէր գե-
ղեցկութեամբ բերում էր պարտէզի և դը-
նում վարդի թփի մօտ և երկար նա-
լում սոխակին, թէ ինչպէս խեղճ սե-
րահարը տխուր երգում էր իւր վար-
դը, կարծես, որպէս բռնակալն արա-
րած պատմելով իւր փակ և անազատ
կեանքը: Այդ տունը նոյն դերքով մը-
նում է և մինչև այժմ, միայն այն-
տեղ չկայ սոխակը և չքնաղ օրերը:
Դա Մինաս աղայի տունն է:

Ցանկութեամբ տարուայ ընթացքում
մեծ փոփոխութիւններ են եղած.—
մեռած էր Խաթունը, նոյնպէս և Ա-
ղան. նրանց փոքրիկ, գեղեցիկ Տերու-
հին, որի գեղեցկութեան այնքան նա-
խաձեռն էր Մարիամը, վաղուց ար-

*) Տես «Նոր-Գար» № 45

ամենամեծ սրբալուստեան մէջը՝ Տե-
վինին Դա երեք յարան գետերի
Գանգի, Ջիւնիի և Սարապարի կեղ-
րոնի է, որը դարձեալ բաժանուի և
գոյացնում են երկու հիւսիսային ձիւղեր,
Այդտեղ ամեն տարի յաճախում են
բնիկները ահաբեկութիւն, որոնց
մի մասը գալիս են իրենց հանգու-
ցիակները ալիւնու, իսկ միւս մասն էլ
երեք-ձիւղանի սրբալուստեան գետում լո-
ղանալու:

Գնացքը Մուղղից գնում է Գուռա-
լին, որ հարուստ է պատմական բազ-
մաթիւ յիշատակարաններով: Ներա-
ռուցու կայաքանից ոչ անքան հե-
ռու գտնուում է մի ահաբեկ աղիւսէ
շինութիւն, որը 40 մետր բարձրու-
թիւն ունի և կոչւում է Շահ-Սուլթան-
Վալա: Գրանցի ներքե կարճաւոր զը-
տնվում է մի վիթխարի խալիպա-
կան մզկիթ, որը երկու հարկերի
չափ փայտէ գործիքներ ունի և որոնք
մարդուս վերայ մի տեսակ անբա-
ցարարի աղղղեցութիւն են գործում:
Այդ յիշատակարանները տեղական
բնակիչները վերագրում են պարսից
արշաւանքների ժամանակներին, որոնց
մասին, ժողովրդի մէջ կենդանի ա-
ւանդութիւնները դեռ ևս վառ են
մնացել:

Ներկայումս գնացքը շատ կանգ
է առնում և շուտով հասնում է
Բուրքուլանին: Դա արեւմտեան Բէն-
գալիայի ամենաբարձր քաղաքնե-
րէն մէկն է և վաստակաւ լինաւու-
թեան մայրաքաղաք: Ներկիւր Թէէ
գտնվում է անգլիացիների իշխանու-
թեան տակ, բայց համարվում է հնդ-
կական իշխանի սեփականութիւն, ի-
հարկէ լոկ խօսքով միայն կառավա-
րութիւն իշխանից 100-ից 40% է ստա-
նում միայն, որից տարեկան առուուազն
12,000,000 Փրանկ փող է գոյանում:
Այդ Թուանշանը ցոյց է տալիս երկրի
արեւմտեանութեան ահաբեկ քանա-
կութիւնը, որի նմանը ամբողջ Հնդ-
կաստանում հազիւ Թէ մէկն էլ գտա-
նուի և ճշմարիտ է, դա այդ կողմից
առաջինն է համարվում: Քաղաքը
նման է նոր ձեւի քաղաքների, և
կարծես Թէ գետնափոքների բնակա-
վայր լինի: Տները մեծ մասը նախ-
նական ձեւով է շինուած և միմեան-
ցից բաժանվում են կոկոսի ընկուղե-
նիներով միայն: Փողոցները շատ գե-
ղեցիկ են, լայն, ծառախիտ, մարդու
և քաղցրահամ ջրերի լճակներով
զարդարուած, որոնք շատ գեղարուես-
տական հիւսիսային տեսք են ներկա-
յացնում: Բնակիչների տիպաւոր իսկա-
կան բնիկական է: Բէնգալացի-
ներն մի մասը գրեթէ բոլորովին միւր
է շրջում, վերաները միայն մի Թէէն
հազուադէպով, որը հազիւ Թէ ծա-
կում է նրանց կուրծքը: Քաղաքում
գտնվում է մի քառակուսի հարուստ
կենդանաբանական մուզէյում: Քա-
ղաքից երկու քիլոմետր հեռու, գտն-
վում է մեհեմեդների մի խումբ, Սեւայի
անուամբ, որոնք ոչինչ երեւելի բան
չեն ներկայացնում և շինուած են շատ
հասարակ կերպով:

Նրեք օր այստեղ մնալուց յետոյ,
մենք ճանապարհորդեցինք դէպի Մու-
ղապարթ, ճանապարհին տարած-
վում են բուսականաչափ գեղեր, ո-
րոնք փայլում են իրենց աղքատու-
թեամբ: Մուղապարթը Բէնգալիայի
ամենամեծ քաղաքներից մէկն
է, դրա երկու կողմերով տարած-
վում է Գանգը, որին այստեղ Բաքա-
րաթի են կոչում: Տներ գրեթէ չկան,
այլ կան մի տեսակ անաշակ խրճիթ-
ներ, որոնց շատերը կտուրները բոյ-
սերով են ծածկուած և խցճալ տեսա-
րան են ներկայացնում: Փողոցներն ևս
անկանոն են շինուած, անմաքու-
թիւններով և ջրերով լի: Բայց դա
քաղաքի մի մասն է: մնչուեւ բոլո-
րովին օրերը տեսարան է ներկայաց-
նում:

Նույն միւս մասը. — այդտեղ կառու-
ցուած են բարձրաբերձ աղիւսաշէն
տներ, գեղեցիկ պատմական արձան-
ներ և յիշատակարաններ և փառա-
ւոր սենեների գեղեցկատես շարքեր:
Բուն բնակիչները խաբերաչ, ստոր,
անհաստատրիւ և կոպիտ մարդիկ են:
Նրանց ապրելու ձեւն էլ շատ վատ է:
Շատ սխալուած կը լինի այն մարդը,
որ դրանց տեսնելով, կարծիք կը
կազմի բոլոր հնդկացիների մասին,
որովհետեւ դրանց ուղղակի կարելի է
բացառութիւն համարել:

Շուտով մենք հասանք Թին-Գաղար
(երեք օր) կայաքանին, որ այդպէս
են կոչվում երեք հետաքրքիր հա-
բիւսային բարձրաշինականներէ մօտ
գտնուող և պատճառով. այդ հա-
բիւսայիններէ մէկը, ինչպէս պատմում են
բնիկները, մինչև այժմ էլ երբեմն
վիժում է:

Այստեղից ոչ անքան հեռու, դէպի
արեւելք, գտնվում է Ռաշմադուր, ա-
րեւմտեան Բէնգալիայի հին մայրա-
քաղաքը, որը մի քանի դարեր գո-
նուելով Գանգի ափերին, 40—50 տա-
րի սրանից առաջ, յանկարծ զրկվում
է այդ գետից, որովհետեւ գետը մի
քանի քիլոմետր հեռու էր փոխել
իւր ընթացքը: Քաղաքը, որ իւր ա-
ռուարով և վաճառականական նշա-
նակութեամբ այդ գետին էր պար-
տական, այդպիսով բոլորովին ոչնչա-
նում է և բնակիչները սկսում են փոքր
առ փոքր հեռանալ նրանից, այնպէս
որ ներկայումս դա գրեթէ մի գեղ է
նման և բնակիչներն էլ բոլորն աղ-
քատ մարդիկ են:

Վակ.

ՔԱՂԱՔԱՎԱՆ

ՔԱՂԱՔԱՎԱՆ ԼՈՒՐՆԵՐ

ԳՆՐՄԱՆԻԱ. — Մարտի 14-ին էլ. Բիս-
մարկը տոնեց իւր 50 ամեակը բանա-
կի մէջ ծառայութեան մտնելուն: Այդ
սոսնախմբութեան առթիւ էլ. Բիսմարկը
ստացաւ շնորհակալական հրովար-
տակ կայսրից՝ ամենաշեղծ գագուռ-
ների արտայայտութեամբ, որը իշխա-
նին յանձնել է նոյն օրը առաւօտեան
կայսրի աղիւստաւոր: Բերլինում ապ-
րող արքայական բոլոր պրինցիբներ
այցելեցին Բիսմարկին: Ներկայիս ժա-
մը 6-ին մի պատգամաւորութիւն բա-
նակի կողմից, որ կազմուած էր մա-
րաշխատ Մոյլտիցից, գեներալ Բոն-
սարկց, գեներալական մինիստրից և
բարոն Զորստից՝ որ գլխաւորական
լսմբի հրամանատարն է և որի դը-
շակի առաջ ելնան Բիսմարկը սրանից
50 տարի առաջ ղեկնորսական եղում
էր տուել հաւատարմութեան Պատ-
գամաւորութիւնը ճաշից իշխանի մօտ:
Ճաշից յետոյ էլ. Բիսմարկին այցելեց
և գերմանական թագաւորական պրինց
Վիլհելմը:

— Գերմանական լրագրողները լցուած
են գերմանական նոր կայսրի տկա-
րութեան վերաբերող յօդուածներով:
Ինչպէս երեւում է, շատ լաւ տպաւո-
րութիւն է գործել բոլորի վերայ էլ
այն հանգամանքը, որ կայսրը, օգ-
տուելով լաւ եղանակները, բացկառ-
քով շրջել է փողոցներում և մինչև
իսկ Բերլին է գնացել տեսութեան
իւր ամուսնու հետ իւր այրեացիալ
մօքը:

— Վիլհելմը կայսրից յետոյ Նեռպա-
լի քաղաքական ընդհանուր դրութիւ-
նը եղել է բոլոր պարբերական մա-
մուլի քննութեան խնդիրը: Ունեւարա-
կան կիսապաշտօնական «Nemzet»
թերթը Բերլինից ստացել է մի թղ-
թակցութիւն, որի մէջ ստույգ, կայսրին
մօտ եղող աղբիւրները տեղեկութիւն-
ներ է հաղորդում կայսրի առողջա-

կան դրութեան մասին, ուր ասուած
է, թէ կայսրի կեանքն ամեն մի բո-
ւէ կախուած է մաղցի, իսկ թագա-
ւորական տկարութիւնն էլ ստույգ է,
սակայն ճշմարիտ է և այս, որ քանի
Բիսմարկն ու Մոյլտիցին կենդանի են,
Գերմանիայի ներքին և արտաքին քա-
ղաքականութիւնը փոփոխութեան չի
ենթարկուել: Այնուհետեւ լինելու նա-
մակապը հաղորդում է, որ պատե-
րազմի և խաղաղութեան խնդիրն ան-
միջապէս չէ յարուցվում այժմ, որով-
հետեւ բոլոր պետութիւններն էլ խա-
ղապարտական միտումներ ունեն, սա-
կայն շատ կարելի է, որ Ռուսիան
պահանջէ իւր առաջարկութիւնների
իրագործումը: «Կարելի չէ սպասել, որ
նա կը յարձակի Գերմանիայի կամ Աւստ-
րիայի վերայ, ասում է լինելու նամա-
կագիրը, բայց նա կարող է փորձել
գործով գրաւելու Բոլշարին»՝ տա-
նաւոր վճռելու համար: Բերլինում
այդ չեն համարել յարձակումն Գեր-
մանիայի վերայ, բայց թէ՛ աւստրիա-
կան կայսրութիւնը այդ յարձակումն
էլ համարել իւր վերայ, Գերմանիան
այդ ժամանակ էլ ամեն ջանքը վեր-
ջացնելու համար և Աւստրիային խո-
հուրդ կը տայ, որ ձեռնոցը չվերցնէ,
բայց թէ՛ Աւստրիան չհամաձայնի,
այն ժամանակ հրապարակ կը գալ
միջին եւրոպական պետութիւնների
իրաւարար շահերի համեղաշինութիւ-
նը ու դրանից ծագած հետեւանքնե-
րը:

— «Kölnische Zeit.»-ը հաւատաց-
նում է, որ իշխան Բիսմարկը գա-
հական վերջին ժողովում գեղու-
ցումն է արել, որի նշանակութիւնն
ցոյց տալու համար, կարելի է նրան
համեմատել իշ. Բիսմարկի խօսած
քաղաքական ամենանշանաւոր ճառե-
րի հետ: Իշ. Բիսմարկը խորհրդին
պարզել է իւր արտաքին քաղաքա-
կանութեան բոլոր ծրագիրը, իսկ Ֆրեյ-
դիկ կայսրը մինը միւսի ետեւից հա-
ւանել է ծրագրի իւրաքանչիւր կէտը:
Ջեկուցման աւարտելուց յետոյ կայսրը
յայտնել է իւր կատարեալ գոհունա-
կութիւնը իշ. Բիսմարկին:

ԲՈՂԱՔԱՎԱՆ ԳՈՐԾԵՐ. — Բոլշարի-
յից Բուրքուլանում ստացուած լուրե-
րին նայելով, էկզաքը բողոքել է
Ստամբուլի կարգադրութեամբ ար-
ւուած նոր աղթագրերի գործածու-
թեան դէմ:

— Սլեւոնիայում ձերբակալուած
են տաս սպաներ, որոնք մեղադրվում
են զանազան յանցագործութիւնների
մէջ:

— «Times»-ի վեննայի թղթակցի
ասելով, ռուսական կառավարութիւնը
մտադրել է շարունակելու գործառնու-
թիւնները Կոնստանտնուպոլիսի դէմ:
Նա պէտք է պետութիւններին առա-
ջարկէ հարցեր. Թէ՛ ա) բոլշարական
կառավարութեան պահած լուրջութիւնը
Բ. Գրան վերջին յայտարարութեան վե-
րաբերմամբ արեւօք ընդգծութիւն
է՞: Բ) պրինց Կոնստանտին բոլշարական
պահով վերայ մնալու բաւական պատ-
ճառ չէ՞ համարվում արեւօք Բերլին-
ի դաշնագրերը ստորագրող պետու-
թիւնների համար՝ իրենց ներկայա-
ցուցչներին Սոֆիայից ետ կանչելու,
և գ) մեծ-պետութիւններն ուղարկու-
թիւն գործերը Արեւելեան Բոնիէլայի
սահմանները վերայ կեղծոնացման
վերայ, որ յայտնապէս Թիւրքիային
ընդդիմանալու ձեւն ունի:

ՖՐԱՆՍԻԱ. — Բուլանսէի խնդիրը ա-
ռաջնակարգ տեղ է բռնում դեռ. Փրան-
սիական գործերի մէջ, կան լրագրողներ,
որոնք բացարձակ պաշտպանում են
(զբանց թիւը քիչ է շատ) նրան: Կան,
որոնք նրան պաշտպանում են՝ որով-
հետեւ նրա վարմունքը բոլորովին հա-

մապատասխան է իրենց ձգտումներին,
ինչպէս օրինակ բռնապարտականները,
որոնք իսկապէս պատգամաւորների
ժողովը անգամ ընտրեցին նրան:
(այստեղ հարկում են միայն մի քանի
լրագրողներ արմատականները և բո-
նապարտականները), իսկ լրագրու-
թեան ստուար մեծամասնութիւնը
դէմ է նրան:

— Պրինց Նապոլէօնը Բրեստէում
բոնապարտականների ժողով է հրաւի-
րել, որոնք որոշումներ են արել
իրենց գործունէութեան ապագայ նա-
խագծի մասին:

— Գերմալ Բուլանսէին, ինչպէս
յայտնի է, արձակուելով բոլորովին
իւր պաշտօնից, կատարեալ ազատու-
թիւն է ստանում գործելու: Նա իմա-
նաւով, որ իրեն արձակելու են, ասել
է. «Ինչ թողնում են աղատ գործելու
քաղաքական ասպարիզում» Պրան-
սիայի օգտին: Վնաս չունի: Եւ կկա-
րողանամ օգտուել իմ դրութիւնից»:

ՐՈՒՄԻՆԻԱ. — Թէէ փոքրիկ թագա-
ւորութիւն է Բուլանսէին, բայց իւր աշ-
խարհագրական դիրքով նշանաւոր
գեր է խաղում Բալկան թերակղզու
վերայ: Նա սահմանակից լինելով եր-
կու մեծ պետութիւնների՝ Աւստրիա-
յին և Ռուսիային, աշխատում է իւր
քաղաքականութեան այնպիսի ձե-
տալ, որ աւելի նպատակաւորմար
լինի երկրի շահերի տեսակէտից: Սա-
կայն մինչև վերջին ժամանակներս
երկրի կառավարութեան դեկը գտնվում
էր Բրատիսնոի ձեռքում, որ մինիստր-
նախագահ էր: Չնայելով շատ անգամ
նրա դէմ արտայայտուած դժգոհու-
թիւններին՝ նա էլ ի մնում էր իւր
պաշտօնում: շատ անգամ պարսպնե-
տում ծագել են անկարգութիւններ,
որոնց առաջնորդը եղել են նրա ընդ-
գեմադիր կուսակցութեան անդամնե-
րը... Այդ էր պատճառը, որ վերջերս
Բուլանսէի թագաւոր Կարլը արձա-
կելով պատգամաւորների ժողովը, ա-
զատ ընտրութիւն նշանակեց իւր ան-
գամները: Ազգը ուղարկեց Բրատիա-
նոի կուսակցութեան համակիր ան-
դամներ և Բրատիանոն մնաց իւր
պաշտօնի մէջ... Սակայն նրա հա-
կառակորդներն այդ աւելի ևս պայ-
քացեց և նրանք սկսան նրա դէմ
դաւեր կազմելու մասին մտածել:
Վերջին անկարգութիւնները, որոնք
պատճառ եղան Բրատիանոի մինիստ-
րութեան հրաժարման, մանրամասն
նկարագրուած են արտասահմանեան
թերթերում: Բանից երեւում է, որ
խռովութիւնն եղել է բուսական ծանր
և երկի աւելի ևս կծանրանար, թէ՛
առաջուց դրա առաջն աւելելու մա-
կին չմտածէին: Ժողովուրդը անբաւա-
կան մասը խուսում է պատգամաւոր-
ների ժողով՝ պատրաստուելով հենց
այնտեղ գնդակակոծ անել Բրատիա-
նոին: միջամտում են ժանդարմները,
գործերը, թափվում է արեւ... Բայց
Բրատիանոն այդ միջոցին պատգամա-
ւորների ժողովից բացակայ՝ թագա-
ւորի մօտ է լինում: Խուստնը խռովում
է դէպի պալատ, բայց գործը արգելում
է: Եղած ձերբակալութիւնները և
խուզարկութիւնները երեւցել է, որ
առաջուց պատրաստուած են եղել
հրագններ, յայտարարութիւններ յի-
ղափոխական մտքով:

— Ինչպէս երեւում է, Բուլան-
սիայում կրքերն այնքան յուզուած
են, որ տեղ-տեղ ապստամբական ձե-
ւն ստանում. այսպէս, օրինակ, ինչպէս
լսվում է, Ուրաշէի գեղի ժողովուրդը
պատգամներ է, որի ձեռնման հա-
մար ուղարկուած է գործ:

— Ինչպէս երեւում է, Բուլան-
սիայում կրքերն այնքան յուզուած
են, որ տեղ-տեղ ապստամբական ձե-
ւն ստանում. այսպէս, օրինակ, ինչպէս
լսվում է, Ուրաշէի գեղի ժողովուրդը
պատգամներ է, որի ձեռնման հա-
մար ուղարկուած է գործ:

ՆԵՐԱԳԻՐՆԵՐ

«ՆՈՐ-ԳԱՐ»-Ի

ՀԻՄՆԱՍՏՈՒՆ ԳՈՐԾԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԻՑ

ՇԼԻՍԵԼԻՐՈՐԳ, 24 Մարտի. —
Նեվան գետաբերանից սկսած եր-
կու վերստ տարածութիւն աղա-
տուեց սառույցից:

ՎԵՆԵՏԱ. — «Neue Freie Pres-
se»-ի Սօֆիայի թղթակիցը առիթ
է ունեցել խօսակցելու Կարալի-
ովի հետ: Կարալիովը արհա-
մարհանքով է վերաբերուել դե-
պի Անգլիայի և Աւստրիայի քա-
ղաքականութիւնը: Բոլշարիայի
վերաբերմամբ՝ նա հաւատացնում
է, որ ոչինչ կապ չունի ծան-
կովի հետ և ջերմութեամբ նկա-
տել է. «Դուք ինքներդ կոնս-
տենէք, որ ժողովուրդը ինքը կհե-
ռացնէ ներկայ իշխանին» Աւստ-
րիայի այդ ընտրելուն, որովհետեւ
ազգը չէ ընտրել նրան: Բոլշա-
րիայի գոլութեան համար, Կարա-
լիովը անհրաժեշտ է համարում
Ռուսիայի աջակցութիւնը: «Մենք
նախադասում ենք, ասել է նա,
լինել Ռուսիայի առաջնապահը,
բայց ոչ Աւստրիայի, որովհետեւ
Ռուսիան մեզ չի վնասել մինչև
անգամ այն դէպքում, երբ նա
տիրէ իսկ Կ. Պոլսին: Նա չպէտք
միայն միտումներ ունենալ Սա-
լոնիկի վերայ. մի ժամանակ
այդ քաղաքը պէտք է մեզ պատ-
կանի»: Բաղաւաղովը խօսելով
նոյն թղթագիր հետ, կարծիք
յայտնեց, թէ որովհետեւ Ռուսիան
շատ կէտերում զիջումն արեց, այ-
ժմ յարմար ժամանակ է նրա
հետ բանադնացութիւններ անելու:

ԲԵՐԼԻՆ. — «Kölnische Zeit.»-ը
երկուրեան հրատարակութեան մէջ
ասում է, որ Բերլինի զիպլոմատի-
կական շրջաններում խիստ լու-
զում կայ շուտով իշ. Բիսմարկի
հրաժարման կարելիութեան վե-
րաբերմամբ, որը կապում է Վիկ-
տորիա պրինցեսի և պրինց Բատ-
տէմբերգի ամուսնութեան նախա-
գծի հետ: Պրինցը մտադրել է ժա-
մանել Վիկտորիա թագուհու հետ
և առաջարկութիւն անելու: «Köl-
Zeit.»-ը կարծում է, որ այդ ա-
մուսնութիւնը կարելի չէ մինչև
բոլշարական խնդիրը վճռուած չէ:
Ռուսաց կայսրին անհաճոյ անձը
չէ կարող գերմանական կայսրի փե-
տալ լինել: անհար է նոյնպէս,
որ պրինցը ցանկանար այնպիսի մի
ամուսնութիւն անելու, որով գեր-
մանական ժողովուրդը կզրկուէր
կայսերական կանցլերից:

ՊԵՏԵՐԲՈՐԳ, 26 Մարտի. — Հրա-
տարակուած է պետական խորհրդի
կարծիքը, որով որոշուած է, որ
այն անձերը, որոնք արժանացած
են ճանապարհների հաղորդակցու-
թեան տեխնիկի կոչմանը, պետա-
կան քաղաքային ծառայութեան
մտնելիս օգտվում են իրենց ստա-
ցած ուսման համապատասխան ա-
տիճաններով:

Քաղաքային (гражданский) աստի-
ճանաւորների պէնսիօնական գան-
ձարանի կանոնադրութիւնը պիտի
գործադրուի այն բոլորին վերա-
բերմամբ, որոնք գտնվում են
ծառայութեան մէջ: Բացի պէն-
սիօնական գանձարանի պէնսիայից,
պիտի մասնակցի և պետական գան-
ձարանը դրան այն դէպքերում,
երբ պէնսիօնական գանձարանին
անհար կլինի 25 տարուա ծա-
ւայութեան համար տալ 300%
վերջին 5 տարուայ ստացած ռոճ-
կի միջին չափից: Գանձարանի մա-
նակցները, որոնք ծառայում են
5 տարուց աւելի, բայց ոչ պակաս
15 տարուց, հրաժարական տալիս

Типографія Л. Г. Брамаренко, Гол. пр., д. Читахвас.